

Mònica Bernabé: “Només veiem el burca. Però en vuit anys a l’Afganistan mai he trobat una dona que em digués que el burca era el problema”

Mònica Bernabé (Barcelona, 1972) era, fins fa pocs dies, l’única periodista de l’Estat espanyol resident a l’Afganistan. Al llarg de gairebé vuit anys vivint al país i de set anys més viatjant-hi regularment, ha combinat la tasca de periodista amb la de presidenta de l’Associació per als Drets Humans a l’Afganistan (ASDHA). Fruit d’aquest vincle, ara presenta a Barcelona, juntament amb Gervasio Sánchez, l’exposició i el llibre ‘Dones. Afganistan’.

Text: Núria Vilà / Fotografies: Jordi Borràs

Explicues sovint que el burca és el menor dels problemes als quals s’enfronta una dona a l’Afganistan. Quins són aquests problemes més greus?

La violència en el si de la família. La teva família controla la teva vida. Si no ets casada, el teu pare o el teu germà és qui decideix sobre tu, i si ets casada, serà el teu marit qui decidirà què pots fer i què no pots fer; si pots sortir de casa, si pots treballar, si ell vol tenir més criatures o no. Tot depèn de la decisió de l’home.

La dona no disposa absolutament de cap tipus d’autonomia?

Difícilment, perquè, a més, a l’Afganistan no és benvist socialment que una dona visqui sola: sempre has de viure amb un home. Una dona, encara que tingui una carrera universitària o tingui una feina molt ben pagada, sempre ha de viure amb un home. D’una banda, per raons de seguretat, i d’altra banda, perquè no és benvist socialment.

A l’exposició ‘Dones. Afganistan’ mostreu casos de dones que s’estan rebel·lant i viuen en cases d’acollida.

Hi ha poques cases d’acollida a l’Afganistan, i són uns centres que s’han obert després de la caiguda del règim dels talibans. Tenen poques places, entre 20 i 25, i les dones que arriben allà són dones que han fugit de casa; però, malgrat això, la seva sortida tampoc és tan clara. Hi ha dones que porten set anys en una casa d’acollida, i tampoc tenen cap sortida, perquè, si no tornen amb la seva família, on van a parar, tenint en compte que no poden viure soles? Treus la dona del seu entorn de violència, però després on la col·loques?

Existeix una llei constitucional a favor dels drets de les dones. Per què no s’aplica?

El 2009 es va aprovar la Llei sobre l’eliminació de la violència contra les dones, que prohibeix els

casaments a la força. El problema és que a l'Afganistan no hi ha matrimonis per amor. A la societat no és benvist que els homes i les dones es relacionin. No és benvist fins i tot tenir un amic. Si no hi ha una relació normal entre els homes i les dones, com és possible que dues persones s'enamorin? I els qui s'enamoren diguem que s'estan saltant les convencions socials. I això vol dir que la majoria de matrimonis són pactes entre famílies. La noia hi pot donar el consentiment, però es casarà amb un noi que difícilment coneix. Potser l'ha vist un parell de vegades abans de casar-s'hi, però no és un home amb el qual ha conviscut o que estima. Això, en els casos en què la noia hi dona el seu consentiment. En altres casos, la noia no hi dona ni tan sols el seu consentiment, i coneix el marit el dia mateix del casament. Després et poses en mans d'aquell home, que pot ser una bona persona o pots tenir la mala sort que sigui un home de mentalitat molt tancada i que no vulgui ni tan sols que surtis de casa. També és tradició que la noia se'n vagi a viure a casa de la seva família política. Tu no vius només amb el teu marit: tu vius amb la teva sogra, els cunyats, i tots en una mateixa casa. I normalment, com que ets l'última que arriba a la família, et converteixes en la criada.

Foto: Jordi Borràs

És una qüestió que s'hauria d'abordar profundament, si hi hagués voluntat.

És un problema del conjunt de la societat: no només són els homes els que tenen el problema. És una societat amb una mentalitat masclista. L'home ha de pagar una gran quantitat de diners a la família de la noia per casar-se amb la noia. És com si la comprés, com qui compra una propietat. Llavors, cap pare vol cedir la seva filla sense cap recompensació econòmica. I cap home vol renunciar a tenir una propietat, perquè, si compres una dona, forma part dels teus béns, i pots decidir què vols fer amb ella. De la mateixa manera que cap sogra vol renunciar a tenir una criada, una noia jove que arriba a casa teva i que estarà al teu servei. Abans de l'inici de la guerra, també els matrimonis eren concertats, pactes entre famílies, però la guerra va fomentar encara més els matrimonis forçats perquè era normal que milícies entressin a les cases i s'emportessin les noies solteres i joves que hi havia a la casa. Molts pares consideraven que una manera de protegir la seva

filla era casant-la, i ara és una pràctica que es continua fent. La situació del país, de guerra, de pobresa i d'aïllament —perquè l'Afganistan ha estat molts anys aïllat de la resta del món—, ha fet que no hi hagi hagut un canvi de mentalitat.

Cap home vol renunciar a tenir una propietat, perquè, si compres una dona, forma part dels teus béns, i pots decidir què vols fer amb ella

A l'exposició 'Dones. Afganistan' dieu que la comunitat internacional fa els ulls grossos atribuint la violència endèmica a les dones.

La comunitat internacional no ha volgut abordar realment els drets de les dones, però és un peix que es mossega la cua. La comunitat internacional està donant suport a tota una sèrie de criminals de guerra que són en el poder. Això genera una situació d'impunitat generalitzada. És a dir, no és que no es compleixin les lleis que defensen les dones, sinó que no es compleix cap llei. En el moment en què tu tens un criminal de guerra que ha estat capaç d'arrasar ciutats senceres a l'Afganistan, no li interessa la població afganesa ni li interessa ningú. Això corromp tota la societat. És un país sense llei i sense ordre. Cadascú actua segons els seus propis interessos. Quan arribem al punt de les dones, que són l'últim mico de la societat, doncs encara menys es compleixen les lleis.

D'una banda, després de la caiguda dels talibans s'han produït avenços; però, d'altra banda, tu parles sovint d'un país "en l'abisme".

Quan parlem de l'Afganistan, sempre parlem dels talibans com si fossin els dolents de la pel·lícula —que també ho són—, però cal posar-nos en context per entendre què està passant al país. Per començar, l'Afganistan va ser durant 10 anys un camp de batalla més de la Guerra Freda. D'una banda, la Unió Soviètica va intentar envair l'Afganistan, i va ser una guerra que va durar 10 anys, entre el 1979 i el 1989, i de l'altra banda, els Estats Units van començar a finançar tota una sèrie de faccions fonamentalistes, que eren els mujahidins, per lluitar contra les tropes soviètiques. Quan les tropes soviètiques es van retirar, aquelles faccions fonamentalistes que havien rebut armes i diners dels Estats Units van començar a lluitar entre elles pel control del país. Llavors és quan es va iniciar el caos al país. Va ser una guerra oberta en què, per exemple Kabul, va quedar gairebé arrasada i es van cometre tot tipus d'atrocitats. Quan els talibans van arribar al poder el 1996, la gent en certa manera els va rebre amb els braços oberts perquè els talibans, comparats amb les faccions mujahidines i les atrocitats que cometien els mujahidins, eren com pacificadors —entre cometes. Almenys en la seva zona hi havia tota una sèrie de restriccions, però era una zona on hi havia una certa llei i ordre. Què va passar? Que després dels atemptats de l'11 de setembre contra les Torres Bessones, els Estats Units necessitaven intervenir a l'Afganistan per fer caure el règim dels talibans, però era un país que no coneixien, i, per tant, enviar tropes nord-americanes era gairebé un suïcidi. I el que van fer els Estats Units va ser recórrer a aquestes faccions mujahidines per fer caure el règim dels talibans. I el que va passar és que aquestes faccions mujahidines després van demanar una recompensa per la feina bruta de fer caure el règim, i van demanar ser en el poder a l'Afganistan.

I quin ha estat el resultat d'aquesta aliança?

Que Occident està donant suport a tota una sèrie de criminals de guerra que són a les estructures de poder de l'Afganistan. Llavors, és clar, quan diem: com és que l'Afganistan no avança? És que, com vols que avanci, si les persones que hem catapultat entre tots al poder són gent que no tenen cap mena d'interès per la població afganesa? Estem jugant un doble joc i estem actuant amb un cinisme i una hipocresia brutals. D'una banda, parlem que volem fomentar els drets humans i la democràcia a l'Afganistan i, d'altra banda, estem donant suport a tota una sèrie de *senyors de la guerra* totalment

coneguts per la població afganesa i per la comunitat internacional i que estem mantenint en el poder. Hem tret uns dolents del poder per posar-hi uns altres dolents.

És com si després de la Segona Guerra Mundial haguessin col·locat Hitler en el poder a Alemanya. Des d'aquí ens semblaria ridícul i boig. Doncs això és el que han fet a l'Afganistan

En termes geopolítics, quins països o organismes podria tenir l'Afganistan com a aliats per treballar per a l'estabilitat?

Jo la veritat és que no sé quina seria la solució de l'Afganistan, perquè hem contribuït a crear un monstre que ara és difícil de controlar. Aquestes faccions inicialment tenien un poder militar, quan va caure el règim dels talibans, però és que ara també tenen poder polític i poder econòmic, perquè la gran corrupció que hi ha a l'Afganistan ha anat a parar a les butxaques d'aquests personatges. Ara com controlar això i com apartar-los del poder, realment és difícil. Per això dic que l'Afganistan no és un país sostenible ni estable. El futur està en mans d'unes persones que només miren pels seus propis interessos, no per l'interès de la població afganesa.

Els països veïns no tenen cap mena d'interès a col·laborar per a l'estabilitat de l'Afganistan?

És que els veïns de l'Afganistan tampoc han estat els millors veïns, perquè al Pakistan no li interessa que l'Afganistan sigui un país fort, sinó tot al contrari: li interessa que sigui un país debilitat, perquè entre l'Afganistan i el Pakistan sempre hi ha hagut un conflicte de fronteres. De la mateixa manera, a l'Iran tampoc li interessa que l'Afganistan sigui fort i que sigui una zona estable on empreses estrangeres o interessos internacionals o occidentals es puguin establir. Per tant, al Pakistan i a

l'Iran no els interessa que s'estabilitzi l'Afganistan.

El periodista Plàcid Garcia-Planas es preguntava en una columna a la revista 'Capçalera' si des d'Occident "estem descrivint l'ansietat dels afganesos o ens limitem a projectar la nostra sobre una pantalla de burques". Què en penses?

Pel que fa a les dones afganeses, estaria d'acord en el tema que es tracti com un mirall de burques, perquè aquí sempre ens concentrem en el tema dels burques quan jo en els gairebé vuit anys que he estat vivint a l'Afganistan mai m'he trobat una dona que em digués que el burca era el problema per a ella. Mai, absolutament mai. Els problemes són molt més durs, com es pot veure a l'exposició *Dones. Afganistan* per les fotografies. Pel que fa a projectar a l'Afganistan els nostres problemes, jo crec que el problema és la hipocresia amb la qual hem actuat allà. És a dir, que a l'Afganistan acceptem tota una sèrie de situacions que ocorren que serien situacions que no acceptaríem a casa nostra. Venem uns valors que en realitat a l'Afganistan ens saltem completament. Nosaltres, a casa nostra, no permetríem el que està passant amb les dones i no diríem: "Ah no, és que això forma part de la cultura catalana. Som respectuosos amb la cultura catalana i no ens hi posem". No estem actuant de manera de deixar un país amb futur ni de bon tros. S'ha actuat de manera d'intentar estabilitzar el país mentre hem estat allà, i després, quan en marxem, veurem què passa, i si s'enfonsa, sempre podrem dir: "És que els afganesos, tan bon punt els deixem sols, el país s'enfonsa", quan en realitat no hem deixat els fonaments perquè el país es mantingués en peu.

Sempre t'has mostrat molt crítica amb la comunitat internacional. En aquest cas, quan parlem de comunitat internacional a l'Afganistan, a qui ens referim concretament?

Jo posaria com a principal responsable els Estats Units, que és qui va iniciar la intervenció a l'Afganistan. Segon, la Unió Europea, que és el segon finançador més important, i després, tots aquells països que han estat formant part d'aquesta coalició internacional amb tropes desplegades a l'Afganistan. Jo crec, a més a més, que sempre s'ha posat l'èmfasi en l'actuació de les tropes internacionals, que han comès molts errors, però les tropes internacionals segueixen unes ordres que vénen dels polítics, i el que ha fallat a l'Afganistan no és tant la intervenció militar, sinó l'actuació política, en aliar-nos amb les persones amb qui no ens hauríem d'haver aliat, i pensar que un criminal de guerra pot mantenir l'estabilitat d'un país. Jo sempre poso el mateix exemple: és com si després de la Segona Guerra Mundial haguessin col·locat Hitler en el poder a Alemanya. Des d'aquí ens semblaria ridícul i boig. Doncs això és el que han fet a l'Afganistan. Els senyors que són en el poder són personatges tan coneguts que han comès tantes atrocitats com Hitler hauria comès a Alemanya, i que la gent els coneix perfectament. Els veuen per la televisió i saben qui són. En canvi, nosaltres els estem venent com si fossin germanetes de la caritat i com si poguessin tirar el país endavant. Llavors, la mateixa població afganesa no entén absolutament res. Pensen: "Els estrangers diuen que van venir per ajudar-nos a reconstruir el país, i han col·locat aquesta gent, que sabem que són criminals, en el poder". Això ha contribuït al descrèdit dels estrangers davant la població afganesa.

Inicialment, com va viure la població afganesa l'arribada de les tropes internacionals a l'Afganistan?

Inicialment, la població afganesa ho va viure com si fossin els salvadors. Jo recordo que vaig viatjar al país el 2002, quan feia quatre mesos que havia caigut el règim dels talibans, i la gent rebia els soldats estrangers i els estrangers en general com si fossin salvadors. És a dir, era al·lucinant com la gent t'aturava pel carrer i et donava la mà i et donava les gràcies per haver arribat a l'Afganistan i haver fet caure els talibans. Perquè realment la gent tenia l'esperança que allò impulsaria un canvi, però la gent va començar a no entendre res quan els estrangers s'havien aliat amb els *senyors de la guerra* i, a més, els van catapultar al poder. Ara jo crec que la població afganesa sent ràbia contra

els estrangers perquè pensa: “Els vam rebre amb els braços oberts pensant que ens ajudarien, i en realitat s’han aliat amb altres dolents de la pel·lícula”. No amb els talibans, però sí amb els altres dolents. Llavors, es veu com una oportunitat perduda de veritat, perquè l’Afganistan dubto que torni a ser en el focus de l’atenció internacional com ha estat en els últims 13 anys i dubto que torni a rebre tants i tants diners com ha rebut en els últims 13 anys. Llavors ha estat una oportunitat perduda en tots els sentits.

La intervenció internacional a l’Afganistan es veu com una oportunitat perduda, perquè dubto que torni a ser en el focus de l’atenció internacional i que torni a rebre tants diners

Com veu ara la població afganesa la imminent retirada de les tropes internacionals?

La població afganesa veu que, si marxen les tropes internacionals, no només la seguretat es degradarà, que ja s’està degradant, sinó que, a més a més, l’arribada d’ajuda internacional també s’està reduint. El fet que no sigui focus d’atenció internacional encara fomenta més la impunitat, perquè, si no s’informa del que passa, ulls que no veuen, cor que no sent. Llavors temen què pot passar en el futur. De fet, abans, quan parlaves amb els joves, ells sempre et demanaven una feina. Ara, quan parles amb els joves, el que et demanen és un visat, com sortir de l’Afganistan. La gent no es vol quedar al país.

A mesura que es va reduint la presència de tropes internacionals a l’Afganistan, la situació al país va empitjorant?

La presència de tropes internacionals ha reduït la zona de control dels talibans. És clar, si tens forces afganeses o forces internacionals en un territori, doncs els talibans no hi són. S’han de

replegar en una altra zona. Quan aquestes tropes marxen, queda un buit de poder que ocupen els talibans o qui sigui, i aquest és un dels problemes principals de l'Afganistan, el buit de poder. Aquest buit de poder hi és en bona part de les zones rurals, on la presència governamental no existeix. Llavors tens un territori immens amb una orografia complicadíssima perquè és un país molt muntanyós, que està en bona part fora de control.

Després de gairebé vuit anys vivint a l'Afganistan, amb quina sensació te'n vas del país?

De frustració, de desencant, i també de pena i de ràbia, perquè jo crec que les coses es podien haver fet millor, i no és que tota la culpa la tingui la comunitat internacional, ja que també té culpa la població afganesa. Però jo crec que es podrien haver fet les coses molt millor, i és una oportunitat que s'ha perdut. De pena i de ràbia, jo crec que potser serien els sentiments.

Quan dius que la població afganesa ho podia haver fet millor, què és el que no ha fet per contribuir a l'estabilitat del país?

La corrupció, que no era abans un problema a l'Afganistan i ara s'ha convertit en un tema generalitzat. Els afganesos expliquen que abans un funcionari, si era un corrupte, se'l menyspreava, era com una cosa dolenta. Ara, un funcionari si no és corrupte, se'l considera ximple, perquè ara tothom roba. Llavors, tu per què no robes? Tothom s'ha apuntat al carro de la corrupció i al fet que se campi qui pugui. Cadascú mira per si mateix i res més. Veus com tota la societat també s'ha corromput, per desgràcia. No existeix un sentiment de solidaritat real entre la població en l'actualitat, crec.

El Govern espanyol no entén el dret a informar i que hem d'estar informats del que s'està fent en una missió internacional que paguem tots amb els nostres impostos

Has declarat en alguna ocasió que l'Exèrcit espanyol, que encara és present a l'Afganistan, t'ha posat traves per informar des de les seves bases. Fins ara no en podies parlar gaire per por que t'ho possessin encara més difícil. Ara que ja no treballes al país pots parlar.

He de dir que aquestes traves es van acabar -entre cometes- amb l'arribada del PP al Govern. Més que per l'arribada del PP, per l'arribada d'una persona al gabinet de comunicació del Ministeri de Defensa, que creia més en la llibertat de premsa i en el dret a informar. Mentre aquesta persona va ser al gabinet de premsa, ens van obrir les portes. Això no va ser fins a l'any 2012, i jo des del 2007 fins a començaments del 2012, com a periodista acreditada a l'Afganistan, podia entrar a qualsevol base de qualsevol país amb tropes internacionals a l'Afganistan excepte a les bases espanyoles, i des de Madrid se'm posava tot tipus de traves. Després la situació va tornar a canviar quan aquesta persona va marxar i va venir una altra persona a la direcció de comunicació, i llavors han començat de nou les restriccions.

Per què no li interessa al Ministeri de Defensa espanyol que hi hagi periodistes a prop?

Jo crec que un dels problemes és que des d'aquí es va vendre la missió a l'Afganistan com una missió de pau i una missió humanitària. Sí, tu pots anar en so de pau, però si et desapareix constantment, t'hauràs de defensar. Jo crec que això és el que el Govern espanyol no volia donar a conèixer, per evitar també que la gent establís un paral·lelisme entre l'Iraq i l'Afganistan, quan la intervenció a l'Afganistan ha estat completament diferent de la intervenció a l'Iraq. Jo crec que ha estat un problema de no saber explicar què està passant a l'Afganistan, i donar una visió que no era real, que érem en un país en guerra. Crec que el problema de fons és que des del Govern espanyol no s'entén el dret a informar i que hem d'estar informats del que s'està fent en una missió internacional que paguem tots amb els nostres impostos. Jo crec que en aquest sentit hem d'aprendre molt de les tropes nord-americanes, que el dret a informar i a la llibertat de premsa el tenen molt més assimilat.

Quins són els vertaders interessos que impulsen el Govern espanyol a intervenir a l'Afganistan?

Cobrir l'expedient. L'Estat espanyol, com a Estat que forma part de l'OTAN, està obligat a intervenir a l'Afganistan perquè era una missió de l'OTAN. A més, l'Estat espanyol havia retirat les seves tropes de l'Iraq de molt mala manera, perquè va ser d'un dia per l'altre deixant un forat de seguretat importantíssim. També es veia com a doblement obligada de cara al Govern nord-americà a enviar tropes a l'Afganistan. Llavors s'ha anat bàsicament a cobrir l'expedient perquè com a país que forma part de l'OTAN havien de formar part d'aquesta missió. No hi ha cap altre interès. Caldria preguntar-ho al Govern espanyol, però jo crec que tan bon punt en pugui marxar, el Govern espanyol retirarà les tropes.

Tot i que de moment l'organització terrorista Estat Islàmic hagi actuat principalment a Síria i a l'Iraq, com es veu el seu naixement des de l'Afganistan? No sé si has tingut ocasió de parlar-ne amb persones afganeses.

Sí, he preguntat a diferents mul·làs, a líders religiosos, què n'opinaven de l'Estat Islàmic. Molts d'ells em contestaven que no representen l'islam, perquè han atacat mesquites i han matat també musulmans. El problema amb l'Estat Islàmic a l'Afganistan és el que comentava abans del buit de poder. Hi ha moltes zones que no les controla ningú; per tant, la presència de cèl·lules de l'Estat Islàmic seria fàcil a l'Afganistan. Aquest és un dels greus problemes del país. De moment, sí que se sap que l'Afganistan s'ha convertit en corredor des del Pakistan de gihadistes que es dirigeixen a l'Iraq i a Síria. És una zona en què les fronteres entre el Pakistan, l'Afganistan i l'Iran estan sense controlar, és una terra gairebé de ningú i diguem que és un forat negre per on pot passar tot tipus

de contingent de gihadistes. I, de fet, la setmana passada sortia publicat que al Pakistan es calculava que uns 10.000 gihadistes procedents del Pakistan estarien dirigint-se cap a Síria i l'Iraq, i lògicament han de passar per l'Afganistan.

Quina relació pot tenir per a la població afganesa l'organització terrorista Estat Islàmic respecte d'Al-Qaida?

Alguns comandants talibans s'estaven plantejant reconèixer el califat com un Estat Islàmic real, és a dir, donar suport al califat d'Al-Bagdadi. També és cert que la tensió entre xiïtes i sunnites en l'actualitat no existeix a l'Afganistan, per sort. És una de les coses bones que de moment no passen a l'Afganistan. Però, d'altra banda, és el que deia, que el buit de poder facilita la presència de tot tipus de cèl·lules.